

KOMPARACE SYSTÉMŮ FINANČNÍ PODPORY RODIN VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH SE ZAMĚŘENÍM NA PENĚŽNÍ DÁVKY

COMPARISON OF FINANCIAL SUPPORT SYSTEMS FOR FAMILIES IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES WITH A FOCUS ON CASH BENEFITS

Věra Kuchařová

Abstrakt

Nástroje finanční podpory si i v dnešním pojetí rodinné politiky uchovávají svoji stěžejní roli, která vzrůstá v současnosti, kdy komplikovanější ekonomické podmínky zasahují stále více rodin. Cílem statí je porovnat národní systémy rodinných dávek v kontextu modelů rodinné politiky. Národní modely jsou v současnosti spíše mixem klasických „ideálních typů“ s větší nebo menší dominancí původních rysů a dávkové systémy se liší zejména v detailech nastavení, míře štědrosti a cílenosti a struktuře forem finanční podpory.

Peněžní dávky jsou v polovině sledovaných zemí stěžejní součástí celkové finanční podpory rodin. Ve Švédsku a Španělsku se na celkových výdajích podílí především podpora služeb pro rodiny. Dávkově štědré státy mívají nejen velkorysé základní dávky, ale i variabilní dávkový systém zohledňující různé typy rodin a pestrost situací, v nichž je žádoucí rodiny s dětmi finančně podporovat. Role dávek při naplňování dvou vybraných cílů rodinné politiky – podpory porodnosti a eliminace chudoby dětí – není podle provedených komparací jednoznačná. Ukazatelé plodnosti i chudoby dětí jsou nejpriznivější v zemích, které v rodinné politice uplatňují komplexní přístup a propojení přímých i nepřímých nástrojů. Analýza potvrdila nutnost systémové propojenosti peněžních dávek s dalšími nástroji rodinné politiky, má-li dávkový systém plnit své role.

Klíčová slova

systém rodinných dávek, modely rodinné politiky, přídavky na děti, daňové úlevy

Abstract

Financial support measures retain their central role in today's family policy, which is increasingly important in a time when more and more families are being affected by more difficult economic conditions. The aim of this paper is to compare national family benefits systems in the context of family policy models. National models are currently more a mix of classic 'ideal types', with greater or lesser dominance of the original features, and benefit systems differ particularly in the details of setting, the degree of generosity and targeting, and the structure of forms of financial support.

Cash benefits are a key component of overall financial support for families in half of the countries surveyed. In Sweden and Spain, support for family services is the main contributor to total expenditure. Benefit-generous countries have not only generous basic benefits but also a variable benefit system that takes into account different types of families and the variety of situations in which it is desirable to support families with children financially. The role of benefits in meeting two selected family policy objectives – promoting fertility and eliminating child poverty – is not clear from the comparisons made. Both fertility and child poverty indicators are most favourable in countries that have a comprehensive approach to family policy and a mix of direct and indirect instruments. The analysis confirms the need for systemic integration of cash benefits with other family policy measures if the benefit system is to fulfil its role.

Keywords

family benefits system, family policy models, child benefits, tax credits

ÚVOD

Rodinná politika dnes bývá už spíše výjimečně chápána v zúženém pojetí jako finanční podpora rodin sociálními dávkami. Účinná rodinná politika je založena na komplexním přístupu a využívání nástrojů spojujících podporu materiální, finanční a věcnou s nástroji nemateriální povahy. Nástroje finanční podpory si nicméně i v komplexním a průřezovém pojetí rodinné politiky uchovávají svoji stěžejní roli (Oujezdská 2016; Adema, Ali, Thévenon, 2014; Daly, 2020; Mitchell, 2010). Ta ještě vzrůstá v současnosti, kdy komplikovanější ekonomické podmínky zasahují stále více rodin, které tak obtížně vycházejí s příjmy či se dostávají do ohrožení chudobou.

Příjmová nedostatečnost znamená pro rodiny nejen obtížné plnění ekonomicko-zabezpečovací funkce, ale může se promítnout i do dalších oblastí života rodin s dětmi, např. do problémů výchovných a vztahových (viz např. Median, 2016). Prostřednictvím

nástrojů materiální podpory lze ovlivňovat plnění celého spektra funkcí rodiny a zprostředkovaně též její stabilitu a rodinné chování.

Finanční transfery jako podstatná součást pronatalitně zaměřené rodinné politiky jsou zmiňovány např. v práci autorů D'Addio, d'Ercole (2005: 70), kteří vyjmenovávají nástroje rodinné politiky, jež přispěly k udržení relativně vysoké plodnosti ve státech s různými welfare režimy (USA, Francie, skandinávské státy). Rodinné dávky především pomáhají snižovat náklady na děti v rodinách, čehož však lze dosáhnout při synergickém působení s dalšími opatřeními široce chápané rodinné politiky, mimo jiné investicemi do vzdělávání a podporou služeb pro děti, nastavením placené rodičovské/mateřské dovolené včetně finanční náhrady za ušlý výdělek, rodině přívětivými pracovními režimy, dostupností bydlení (též Adema, Ali, Thévenon, 2014; Daly, 2020). Roli a efektivitu rodinných dávek ovlivňuje způsob jejich zakotvení v celém systému rodinně-politických opatření. Jestliže dnes mají rodinné politiky různých evropských států v zásadě společné cíle, formy a nástroje jejich dosahování, liší se především v tom, jak jsou v národních koncepcích zastoupeny přímé a nepřímé finanční nástroje (dávky a daňové úlevy) a služby pro rodiny (Tomeš, 2008; Thévenon, 2011).

Odlíšné kontexty a modely dávkových systémů

Rodinné politiky evropských států vycházejí ze společensko-kulturních tradic každé země, a současně z dobových paradigmat odrážejících ideově-politické orientace i odborné poznatky a koncepce. Nástroje rodinné politiky přitom také reagují na dlouhodobější i aktuálně deklarované potřeby rodin reflektující dobové sociální a ekonomické podmínky. L. Mlčoch připomíná odlišnosti v kultuře, tradicích, religiozitě a dosud ušlé cestě sociálních politik (Mlčoch, 2014: 106). O. Hora k tomu doplňuje, že rodinná (a sociální) politika vzniká do značné míry jako součást politického procesu, který je „soubojem“ lidí, jejich názorů, idejí, ale také jednotlivých zájmů, a může se jednat o výrazný konflikt (Hora, 2012).

Mezi zeměmi existují rozdíly v chápání priorit, rolí a komponent rodinné politiky (Daly, 2020; Lohman, Zagel, 2016). Odlíšné přístupy v těchto oblastech jsou základem jejich odlišných národních modelů, popsanych řadou autorů v známých typologiích rodinných politik (Thévenon, 2011; Mitchell, 2010; Eydal, Rostgaard, 2018, Mlčoch, 2014). V posledních desetiletích se však mění přístupy vlád k rodinné politice, obvykle kombinují nebo postupně přejímají prvky jiných než svých „tradičních“ rodinně politických modelů. Pro charakterizování evropských států lze stále méně vystačit s „čistými typy“ rodinné politiky, použití obvyklých typologií má své limity (Ciccia, 2017; Mitchell, 2010). Pro komparace rodinných politik se uplatňuje také vývojový pohled (gradual concepts, Zagel, Lohman, 2020) a koncept familizace a defamilizace, který umožňuje analýzu z hlediska míry ingerence státu do rodiny a míry orientace na participaci žen na trhu práce nebo naopak na osobní výkon mateřské role. Tyto rozdíly se promítají do koncipování rodinných dávek, zejména spjatých s mateřskou a rodičovskou dovolenou. V tomto článku je využit typologický přístup, protože navzdory jeho limitům vyjadřuje základní ideové pozadí koncipování systémů rodinných dávek.

Sbližování rodinných politik evropských zemí probíhalo především ohledně jejich cílů a sfér, na něž se zaměřují. V centru zájmu většiny evropských vlád je několik společných základních oblastí (Kuchařová, 2020: 42, s použitím např. Thévenon, 2011; Eydal, Rostgaard, 2018; Daly, 2020) a rodinné dávky patří k důležitým nástrojům naplňování cílů rodinné politiky v těchto oblastech:

- podpora materiálních podmínek rodin a blaha dětí a rodin (well-being), zvláště pak prevence chudoby a sociálního vyloučení rodin s dětmi (Tomeš, 2010, s. 245),
- kompenzace nákladů na výchovu a péči o děti,
- sladování rodiny a zaměstnání jako nástroj zajištění příjmové úrovně rodiny, podpory plodnosti a genderové dělby rolí.

Způsoby využití finančních nástrojů rodinné politiky pro plnění těchto cílů závisí např. na tom, jak je chápána autonomie rodiny, zda je podpora zaměřena spíše na rodinu jako celek nebo na jednotlivé členy, nakolik je v opatřeních podporována „tradiční“ rodina a nakolik genderová rovnoprávnost (Vostatek, 2021; Ciccina, 2017; Neyer, 2006). Všechny evropské státy poskytují rodinám nějakou formu finanční podpory na úhradu nákladů spojených s péčí o dítě, a to jednak dávkami jako přímými peněžními převody a jednak daňovými úlevami (např. slevami na dani, daňovým zvýhodněním; Asen, 2021). Odlišují se zejména mírou štedrosti a cílenosti finančních nástrojů a jejich strukturou.

Během posledních desetiletí se nejvíce změnil kontinentální model, jednotliví jeho představitelé dnes aplikují své vlastní přístupy (Thévenon, 2011). Společným rysem zůstává podpora úplných rodin (Mitchell, 2010) a důraz na finanční kompenzace nákladů na děti. Země se vzájemně liší v tom, nakolik je finanční podpora dávkami orientována na placenou rodičovskou (mateřskou, otcovskou) dovolenou a nakolik na finanční dostupnost služeb denní péče o děti. Německo více využívá daňové odpočty (Vostatek, 2021), Francie je specifická propojením rodinných dávek a velkorysé podpory různorodé denní péče o malé děti a dalších služeb (Palonciová et al., 2013).

Silná a univerzální podpora dávkami je charakteristická pro skandinávský model rodinné politiky (Thévenon, 2011), avšak preferovaným nástrojem je zajištění dostupných služeb péče o nejmenší děti. Příjemcem jsou spíše jednotlivci než rodiny.

Anglo-saský nebo liberální model podobně jako sociálně demokratický méně podléhá změnám a pozvolněji přijímá prvky jiných modelů. Princip subsidiarity, pro liberální model charakteristický, se oslabuje. Navzdory relativní štedrosti (Filgueira, Rossel, 2020) a cílenosti dávek je zde poměrně vysoká míra ohrožení rodin chudobou (Mlčoch, 2014; OECD Family Database). J. Vostatek upozorňuje na marginální význam mateřských dávek ve Velké Británii (Vostatek, 2021b).

Modely rodinné politiky post-socialistické střední a východní Evropy lze po jejich transformování charakterizovat mixem přístupů a fragmentovanou podporou rodin (Thévenon, 2011; Eydal a Rostgaard, 2018) a také většinou štedrými, avšak testovanými dávkami.

Jihoevropské státy se stále vyznačují omezenou finanční podporou rodin (Filgueira, Rossel, 2020; Mitchell, 2010) a nízkými veřejnými výdaji na ně.

Metodika

S ohledem na komplexnost a variabilitu systémů rodinných dávek bylo nutné najít metodu, která pohled na dávkové systémy zjednoduší. Je to provedeno třemi způsoby. Předně výběrem porovnávaných zemí. Dále volbou prvků systému finančních podpor. Hlavním objektem komparace jsou dávky typu přídavku na dítě¹ a rodičovské v kontextu tří komponent finančních podpor, jimiž jsou kromě dávek služby a daňové úlevy. A za třetí volbou ukazatelů a srovnávaných parametrů z dostupných publikovaných dat.

Pro výběr zemí bylo základním kritériem to, aby reprezentovaly různé modely rodinných politik. Ty, které jsou vnitřně diferencovanější, reprezentuje více zemí, ty homogennější mají jednoho zástupce (jednak Spojené království a jednak Švédsko). Výběr zemí tedy není založen na nějaké statistické klasifikační metodě, ale zakládá se na již provedených zde citovaných mezinárodních komparacích i na zkušenostech autorky tohoto článku (např. Kuchařová, Nešporová, 2019). Důvodem je mimo uvedené kritérium i obtížnost formulace obecně použitelných definic základních komponent dávkových systémů a jejich operacionalizace.

V článku jsou využita data z OECD Family Database a dále též:

- databáze o nastavení rodinných dávek a jejich začlenění v systémech finanční podpory rodin s dětmi (MISSOC, OECD Benefit and Wages portal),
- data o veřejných výdajích na rodinné dávky, příspěvky na služby pro rodiny a daňové úlevy (OECD Stat, Eurostat Data Explorer),
- data o příjmech rodin z rodinných dávek v rodinách různého složení (publikované odhady na základě OECD Tax-Benefit Modelů²),
- pro vyhodnocení národních systémů jsou uvedena data porovnána s daty o plodnosti a míře chudoby dětí.

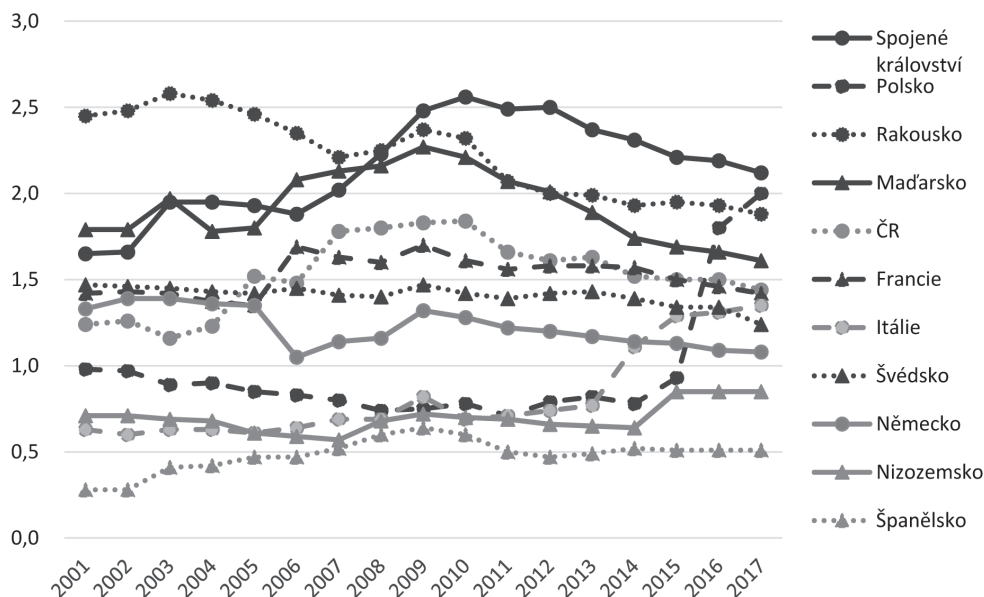
Komparace a hodnocení vybraných evropských zemí jsou provedeny na základě kombinace trojího pohledu na finanční podporu rodin: a) přehled nastavení systémů dávek pro rodiny; b) veřejné výdaje na finanční podporu rodin; c) měřitelné publikované charakteristiky poskytování a efektu dávek.

Vývoj výdajů na dávky

Rozdíly mezi evropskými zeměmi v koncepci rodinných dávek se odrážejí i v kvantitativním ukazateli, jakým je relativní výše výdajů na peněžitě rodinné dávky jako procentuální podíl na HDP (graf 1). Podle tohoto ukazatele byly odlišnosti nejzřetelnější na počátku tohoto tisíciletí. Následovala kolísavá tendence ke konvergenci, zaznamenaná v době ekonomické krize po roce 2008, kdy se po krátkodobém vzrůstu začala snižovat hodnota sociálních a rodinných dávek hlavně ve štedřejších zemích (Adema, Ali, Thévenon, 2014: 49). V dalším vývoji se měnila výše i struktura výdajů podle jejich typu.

¹ Anglicky obvykle child benefits nebo family allowances. Ačkoliv nebývají přesným ekvivalentem českého přídavku na dítě, bude v článku používán pro tyto dávky tento český termín.

² Publikované výsledky mikrosimulačních modelů, poskytujících srovnatelné informace o daňovém zatížení, nárocích na dávky a čistých příjmech pro rodiny v různých situacích na trhu práce a v různých domácnostech (OECD Benefit and Wages portal).

Graf 1 Vývoj veřejných sociálních výdajů na peněžitě rodinné dávky jako % HDP

Zdroj: OECD Family Database Graf PF 1.1.A

Zhruba od roku 2010 téměř všude dlouhodobě klesaly výdaje na rodinné dávky, s výjimkou Polska, Španělska a Nizozemska. V absolutních hodnotách však výdaje dále rostly ve všech zemích, nejmarkantněji v Německu, silněji proti ostatním v dalších štědrých zemích – Francii a Spojeném království, ve kterém jediném ale od roku 2015 klesaly (Eurostat Data Browser). Polsko zaznamenalo počínaje rokem 2015 strmý růst v relativních i absolutních hodnotách (zřejmě důsledek zásadní změny přístupu po volbách 2015). Ačkoliv se hodnoty relativních výdajů mění, základní diference a pořadí států zůstává. Na jedné straně vysoké relativní veřejné výdaje ve Švédsku, Maďarsku a Francii, což koresponduje se všemi modely rodinné politiky, které tyto tři země reprezentují. Štědré je i Spojené království po částečné změně v orientaci rodinné politiky. Na druhé straně jsou trvale nejnížší výdaje zaznamenány ve Španělsku, ale také v Nizozemsku.

M. Daly (2020: 33) připomíná dva trendy tohoto období. Jednak častější testování dávek, především ve středozemních a post-socialistických zemích, a jednak fiskalizaci finanční podpory rodin, tedy větší zaměření na daňová opatření, a to i v zemích s dříve konzervativními modely rodinné politiky (též Adema, Ali, Thévenon, 2014). Tyto trendy se projevují ztrátou štědrosti finančních podpor rodin a jejich vyšší vázaností na zaměstnanost rodičů. Projevily se i v ČR, nejen podle nastavení systému finanční podpory rodin, ale i podle odborného diskurzu s tématy dřívějšího návratu matek po rodičovské dovolené do zaměstnání (mj. např. Kalíšková, Münich, 2012).

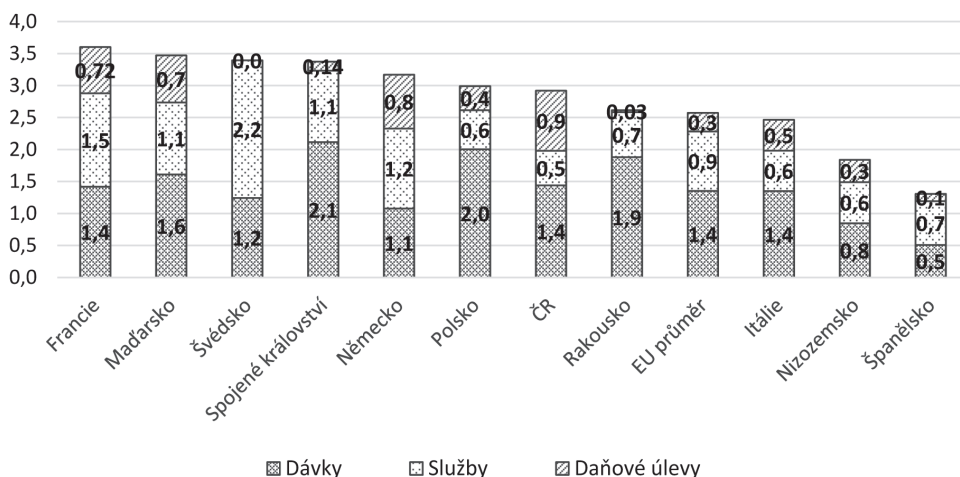
Pro následný vývoj v období již nezachyceném v grafu 1 existuje málo srovnatelných dat. Nejaktuálnější analytické informace Eurostatu se týkají změn v roce 2019 (*Development*

..., 2020). Podle nich řada členských zemí zvýšila některé rodinné dávky, ze zde sledovaných to bylo Německo, Nizozemsko a ČR (rodičovský příspěvek), některé měnily jejich nastavení nebo zacílení. Např. Německo a Slovensko zvýšily dávky pro nízkopříjmové rodiny, Polsko a Itálie zavedly zvýšené dávky rodinám s více dětmi. Rostly podpory pro sólo rodiče (tamtéž: 28). Někde se rozšířila finanční podpora v souvislosti se školní docházkou (Německo, Polsko – tamtéž: 29).

Role dávek ve struktuře veřejných výdajů na podporu rodin

Při pohledu na roli peněžních dávek pro děti a rodiny v rámci tří základních komponent finanční podpory dávky představují ve většině zemí hlavní složku výdajů (graf 2). Zřetelně jinak je tomu ve Švédsku, Německu a Španělsku, přičemž v nich lze předpokládat vzájemně odlišný koncepční základ. Země s nejvyšším podílem celkových výdajů na podporu rodin v relaci k HDP – Francie, Maďarsko a Švédsko – vydávají na rodinné dávky jen zhruba průměrný podíl HDP při srovnání všech zemí EU. Ve Švédsku, zaměřujícím svou rodinnou politiku vůči rodinám s dětmi především na služby a sladování rodiny a zaměstnání, tvoří dávky nejmenší podíl ve prospěch nákladů na tyto služby.

Graf 2 Veřejné výdaje na podporu rodin podle druhu výdajů, v % HDP, rok 2017

Zdroj: OECD Family Database

Pozn.: Za Spojené království data o daňových úlevách za rok 2017 nejsou dostupná, proto jsou použita data za rok 2015.

Spojené království, Polsko a Rakousko jsou země s vysokým podílem rodinných dávek i celkových výdajů na podporu rodin. Polsko se od ostatních dvou odlišuje větším využíváním také daňových úlev a orientací na rodičovský příspěvek, zatímco v britském systému jsou dnes hlavní přídatky na děti.

I při uvedení jen vybraných zemí jsou z grafu 2 patrné difference mezi zeměmi zařazovanými ke stejným modelům rodinné politiky. Postsocialistické státy mají vzájemně odlišnou strukturu výdajů, která ukazuje pro-populační orientaci Polska a Maďarska oproti ČR, ale Polsko se silnější křesťansko-konzervativní orientací více využívá dávky, zatímco v Maďarsku je silnější liberální orientace a větší role daňových úlev. Kontinentální model reprezentovaný Rakouskem a Německem se projevuje v Rakousku důrazem na dávky (viz Mitchell, 2010: 82), zatímco Německo kombinuje všechny tři formy podpory. Reprezentanti mediteránního modelu, Itálie a Španělsko, vykazují také odlišné přístupy, přičemž rodinné dávky hrají významnou roli v Itálii, kdežto Španělsko je nejméně štedré ze všech zemí. Také Nizozemsko se od ostatních odlišuje nízkými hodnotami.

Rozdíly v základních parametrech dávkových systémů mezi státy a modely rodinné politiky

a) Univerzální versus testované dávky

Podle dat OECD Family Database (za rok 2018) zhruba polovina států Evropy testuje alespoň některé základní rodinné dávky podle úrovně příjmů nebo (též) majetku, přičemž současně zhruba pětina příjmově podmiňuje nebo diferencuje základní rodinné dávky. Těmito zeměmi jsou mimo ČR Španělsko, Itálie a Polsko.³ V Německu a v Nizozemsku se testují doplňkové, účelově zaměřené, dávky. V ČR podobně jako ve Španělsku plní rodinné dávky do určité míry roli sociálních dávek (Průša, Víšek, Jahoda, 2014; Höhne a kol., 2019), efekt je však v každé zemi jiný. Podobnost lze nalézt s Polskem, které také jako ČR postupně upouští od liberálních prvků. Univerzální poskytování základních rodinných dávek má v některých zemích dílčí omezení. Např. ve Spojeném království je lidem s vysokými příjmy o příspěvek zvýšena daň z příjmů, ve Francii jsou dávky určeny až rodinám alespoň se dvěma dětmi.

b) Zohlednění věku dětí

Přídavky na děti jsou ve všech zemích určeny dětem od 0 roků do 15/16/18 let a horní hranice bývá zvýšena v případě studia či přípravy na povolání, nebo někde v případě zdravotního postižení, do 24–26 let (MISSOC). Odlišnosti lze nalézt ve formulaci podmínek a stanovení výše konkrétních dávek, které se obvykle s věkem dítěte zvyšují. Kritérium různé výše dávek podle věku dětí se uplatňuje u přídavku na dítě kromě ČR v Rakousku a Polsku, jistý vliv má ve Francii (zvýšení dávky pro děti od 14 let). Často je doplňkovým kritériem.

ČR náleží k menšině zemí, v nichž se podpora koncentruje na rodiny s nejmladšími dětmi díky velkému podílu rodičovského příspěvku. Některé státy mají naopak zvláštní nebo vyšší dávku pro děti staršího školního věku, např. ve Francii v již zmíněné modifikaci základní dávky a v dávce zaměřené na podporu vzdělávání (pro děti ve věku 6–18 let). V Nizozemsku je zvláštní dávka pro děti ve věku 12–17 let (MISSOC).

³ Mimo výběr zemí použitý pro tento článek jsou to také Řecko, Slovinsko, Portugalsko, Chorvatsko a Malta.

c) Zohlednění počtu dětí a podpora vícedětných rodin

Rodinné dávky se zvyšují s počtem dětí nebo odrážejí pořadí dítěte v Rakousku, Francii (od druhého dítěte při nulové dávce na první dítě)⁴, v Německu, Polsku (od třetího dítěte), v Maďarsku (jen u druhého a třetího dítěte), Itálii a ve Švédsku. Je to častější kritérium než věk dětí.

Kombinace kritéria věku a počtu dětí je používána v Rakousku a Polsku. Ani jedno se naopak nezohledňuje ve Španělsku. Rodiny s vysokým počtem dětí odměňují vyšší částkou nebo zvláštní dávkou ve Francii, Polsku, Itálii a Maďarsku (MISSOC).

d) Zohlednění typu rodiny

Až na několik výjimek státy podporují dávkami výrazněji rodiny sólo rodičů oproti úplným rodinám. Děje se tak buď poskytováním vlastní dávky (Francie) nebo doplňku základní dávky (Maďarsko, Itálie a Polsko, pro příjmově definované skupiny Rakousko a Nizozemsko), případně stanovením takových kritérií univerzálních dávek, která zvyšují jejich dostupnost pro sólo rodiče. Tak je tomu v ČR a Spojeném království. Ve většině zemí je poskytováno náhradní výživné (kromě Itálie), v ČR od roku 2021. Vedle toho bývají pro sólo rodiče speciálně upravené daňové úlevy (Rakousko, Německo).

e) Speciální dávky pro vybrané rodinné situace

Rodinné situace jako narození dítěte, docházka dětí do předškolního zařízení, nástup dětí do školy, příprava na povolání po ukončení základního vzdělávání, přítomnost zdravotně postiženého dítěte nebo rodiče (pečovatele) v rodině bývají důvodem k poskytování speciální dávky nebo zvýšení sumy základních dávek. Specifickou situací přirozeně zohledňovanou v dávkových systémech je ohrožení rodin chudobou, což obvykle spadá do oblasti sociálních dávek. Pokud se překrývají s rodinnými dávkami je tento aspekt implicitně obsažen v jejich charakteristikách zde uvedených.

Jednorázová dávka při narození dítěte (často analogicky při adopci) je vyplácena ve většině států, převážně již ve vyšším stadiu těhotenství. Častou podmínkou je státní příslušnost v daném státě. V Rakousku, Německu a Švédsku, celkově dávkově štědrých státech, není součástí systému rodinných dávek.

V některých zemích dostávají zvláštní dávku, zvýšené přídatky na děti nebo daňovou úlevu rodiny s nezaopatřenými dětmi staršího školního věku a/nebo studujícími po dosažení plnoletosti, např. v Německu, Nizozemsku, Francii a Maďarsku. Jiné země poskytují jednorázovou dávku na počátku školního roku (Rakousko, Polsko, Slovensko). Speciální dávku na podporu docházky dětí do předškolního zařízení vyplácejí ve Francii a (v případě zdravotního postižení) Itálii.

Ilustrativní vyhodnocení dávek

Další text se věnuje ukazatelům toho, jak se rodinné dávky reálně projevují v rodinách různého typu a složení a jaký je vztah mezi poskytovanými dávkami a dvěma dílčími ukazateli dosahování hlavních cílů rodinné politiky, pro-populačního (porodnost)

⁴ Na první dítě rodiny dávku typu přídatku na dítě nedostávají, jak bylo zmíněno.

a „ekonomicko-ochranného“ (ukazatel chudoby dětí). Použitá data umožňují jen dílčí a nutně zjednodušené porovnání, abstrahující od mnoha důležitých kontextů (Kuchařová, 2020). Rodinné dávky jsou jen jedním z komplexu nástrojů, stejně jako ukazatele jmenovaných cílů umožňují jen zjednodušující ilustraci.

Je zde použit ukazatel hodnoty dávek poskytovaných konkrétně definovaným rodinám v relaci k průměrným výdělkům v zemi (OECD Family Database). Tabulka 1 porovnává rodiny sólo rodičů a úplné rodiny s jedním a dvěma vydělávajícími rodiči. Vyšší podpora sólo rodičům se mezi zeměmi významně liší. Nejvyšší je v Polsku a Německu, kde je i největší rozdíl mezi podporou úplných a neúplných rodin. V ČR, Španělsku a Maďarsku z tohoto pohledu sólo rodiče zvýhodnění nejsou.

V úplných rodinách daný ukazatel většinou nezávisí na rozsahu výdělečné činnosti rodičů. Výjimkou jsou Německo a Spojené království, kde nastavení dávkového systému výdělečnou činnost oceňuje (Vostatek, 2021; Daly 2020). Zohlednění výdělečné činnosti se uplatňuje v ČR od roku 2018 ve formě zvýšené výměry přídatku na dítě, pokud některá ze společně posuzovaných osob má příjem z výdělečné činnosti nebo z určitých dávek, to ale data v tabulce 1 ještě nezachycují.

Tab. 1 Celkové rodinné dávky pro rodinu se dvěma dětmi, podle typu rodiny a výdělečné aktivity, jako % průměrné hrubé mzdy
(rok 2018, řazeno podle předposledního sloupce)

	NUR - ½ EA	UR - 1 EA	UR - 1 ½ EA	Rozdíl NUR-½ EA - UR-1 ½ EA	Rozdíl NUR-½ EA - UR - 1 EA
Polsko	36,47	11,05	11,05	25,42	25,42
Německo	28,99	0,00	9,22	19,77	28,99
Spojené království	18,39	0,00	4,56	13,84	18,39
Nizozemsko	14,34	4,07	4,07	10,27	10,27
Francie	12,57	3,97	3,97	8,61	8,61
Švédsko	14,40	6,01	6,01	8,40	8,40
Česká republika	5,82	0,00	0,00	5,82	5,82
Španělsko	2,17	0,00	0,00	2,17	2,17
Maďarsko	8,81	7,92	7,92	0,89	0,89
Rakousko	10,46	10,46	10,46	0,00	0,00

Zdroj: OECD Family Database, graf PF1.3.A

NUR - ½ EA = sólo rodič pracující na půl úvazku

UR - 1 EA = úplná rodina, pracuje jeden rodič na plný úvazek

UR - 1 ½ EA = úplná rodina, pracuje jeden rodič na plný úvazek a druhý na půl úvazku

Stejný ukazatel lze použít pro zobrazení vlivu toho, jak jsou rodinné dávky nastaveny s ohledem na věk a počet dětí. Pro srovnatelnost jsou vybrány jen úplné rodiny s konkrétními charakteristikami (tabulka 2). Jak bylo uvedeno výše, věk dětí (případně pořadí) diferencuje nastavení přídatku na dítě v šesti sledovaných zemích, podle ukazatelů v tabulce 2 se to v naprosté většině zemí neprojevuje, nanejvýš odlišnou výší dávek pro nejmladší děti, zvláště markantní v ČR.

Analogické porovnání úplných rodin s oběma vydělávajícími rodiči podle počtu dětí ukazuje, že reálně cílí svými finančními nástroji na podporu větší rodiny Polsko a Maďarsko následované Francií a Rakouskem. Jde o země s tradicí v podpoře „tradiční“ rodiny. V systému dávek ČR a Španělska není ocenění vícenásobného rodičovství obsaženo. Podle E. Mitchell (2010: 87) některé země souhrnnými finančními podporami zvýhodňují spíše prvorozené děti (Velká Británie, Švédsko, Německo).

Tab. 2 Celkové rodinné dávky pro úplnou rodinu s oběma vydělávajícími rodiči, jako % průměrné hrubé mzdy, podle věku nejmladšího dítěte a podle počtu dětí (rok 2018, řazeno podle posledního sloupce)

	Věk nejmladšího dítěte			Počet dětí				Rozdíl mezi třemi a jedním dítětem
	3 roky	9 let	15 let	1	2	3	4	
Polsko	11,0	11,0	11,0	0,0	11,0	22,1	49,1	22,1
Maďarsko	7,9	7,9	7,9	3,6	7,9	22,8	27,5	19,1
Francie	4,0	4,0	6,0	0,0	4,0	11,0	20,1	11,0
Rakousko	9,8	10,5	10,8	4,8	10,0	15,1	20,4	10,3
Německo	9,2	9,2	9,2	4,6	9,2	14,0	19,3	9,4
Švédsko	6,0	6,0	5,5	2,8	6,0	10,0	15,5	7,2
Italy	3,0	3,0	3,0	1,7	3,0	7,2	18,1	5,5
Nizozemsko	3,4	4,1	2,2	1,9	3,7	5,9	8,5	4,1
Spojené království	4,6	4,6	4,6	2,7	4,6	6,4	8,2	3,6
Česká republika	24,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	11,9	0,0
Španělsko	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: OECD Family Database, grafy PF1.3.B a PF1.3.C

Pozn.: Průměrný výdělek je definován jako průměrný hrubý výdělek na plný úvazek. Odhady vlivu věku dětí jsou založeny na rodině se dvěma rodiči, oběma vydělávajícími, a dvěma dětmi, kde jeden rodič pracuje na plný úvazek (40 hodin týdně) a druhý rodič na částečný úvazek (20 hodin týdně), přičemž oba pobírají mzdu na úrovni mediánu výdělků při plném úvazku. První dítě je o tři roky starší. Odhady vlivu počtu dětí jsou založeny na rodině se dvěma rodiči, oběma vydělávajícími, nejmladším dítěti ve věku 6 let.

DISKUSE

Z pohledu na štědrost států měřenou ukazatelem podílů vydání na dávky jako % HDP se prokázaly rozdíly mezi státy, které je stále možné do jisté míry vysvětlit odlišnostmi modelů rodinné politiky, jakkoliv se mezi nimi z tohoto hlediska rozostřují hranice a současně klesá jejich vnitřní podobnost. Když O. Thévenon (2011) porovnával za roky 2005–2007 průměrné hodnoty tohoto ukazatele za země reprezentující různé modely rodinné politiky, převyšovala jeho hodnota za kontinentální státy (2,2 %) významně ostatní modely, kde se pohybovala mezi 1,7 % v anglo-saských zemích a necelým 1 % v zemích jižní Evropy⁵). Údaje o dávkách a daních v grafu 2 za jednotlivé představitele těchto modelů v roce 2018 ukazují na postupné vyrovnávání a záměnu pozic, když nejvyšších hodnot dosahují bývalé socialistické státy (2,2 – 2,4 %) následované kontinentálními zeměmi (1,2 – 2,1 %), dnes netvořícími úplně sourodý model. Pozici nejméně štedrého státu reprezentuje za jihoevropské státy Španělsko, ale nikoliv Itálie.

V polovině sledovaných zemí přispívají peněžní dávky k vyššímu ukazateli celkové finanční podpory rodin. Ve Švédsku, ale také Španělsku se na celkových výdajích podílí především podpora služeb pro rodiny. Role dávek z hlediska jejich příspěvku k naplňování dvou vybraných cílů rodinné politiky – podpory porodnosti a eliminace chudoby dětí – není podle provedených komparací jednoznačná. V letech, za něž jsou k dispozici použitá data, ve vybraných zemích kromě ČR a Maďarska kolísala nebo klesala plodnost, v Německu a Rakousku až od roku 2016 (Eurostat). V některých zemích pokles úhrnné plodnosti doprovázelo snížení výdajů na finanční podporu rodin zachycené v grafu 1 (Spojené království, Francie, Německo, Itálie), v jiných je vztah opačný. V Polsku velký nárůst výdajů nepřispěl k zamezení klesajícího trendu úhrnné plodnosti. Ve Švédsku je pokles plodnosti prudší než snižování výdajů, ve Španělsku plodnost klesá, ač se výdaje nemění. ČR a Švédsko vydávají na rodinné dávky jen průměrných zhruba 1,5 % HDP (oproti více než 2 % v UK) a vykazují nadprůměrné ukazatele porodnosti a plodnosti.

Od podpory rodin dávkami sama o sobě se neočekává přímá motivace natalitního chování (viz např. Gauthier, 2013; Thévenon, Neyer, 2014; Höhne a kol., 2019), avšak může hrát zásadní roli ve spojení s dalšími opatřeními, např. placenou rodičovskou dovolenou (Adema, Ali, Thévenon, 2014: 4). Veřejné výdaje přesahující průměr evropských zemí, zaznamenané ve třech ze sledovaných států, přispívají spolu s dalšími nástroji k vyšší porodnosti pouze ve Spojeném království, ve dvou dalších zemích, Polsku a Rakousku vyšší dávková podpora pozitivní efekt v porodnosti nemá, ale je účinná proti chudobě. Badatelé upozorňují, že při hodnocení pro-natalitního efektu dávek je důležité nejen jejich začlenění do celého systému podpor, ale také jejich časování. Například Luci-Greulich a Thévenon (2013: 41) píší, že dávky, ve formě peněžní nebo věcné, poskytované v prvním roce života dítěte mají větší vliv na plodnost než délka nároku na mateřskou a rodičovskou dovolenou nebo porodné.

Ochrana proti chudobě je v rodinných dávkách zakomponovaná různým způsobem, hlavně testováním dávek (ČR, Polsko, Itálie, Španělsko, Francie) nebo poskytováním

⁵ Skupina zahrnuje i Japonsko a Jižní Koreu, mezi anglo-saské země jsou zahrnuty vedle Švýcarska také USA, Austrálie. Nejsou tedy srovnávány jen evropské země.

doplňků univerzálních dávek nízkopříjmovým rodinám (Maďarsko, Německo a Nizozemsko). Explicitně není v systému zahrnuta v Rakousku, Francii a Švédsku. Podle odhadů (Förster, Verbist, 2012: 146) snižují peněžité dávky v Evropě míru chudoby dětí v průměru o třetinu, více je to z vybraných zemí v Rakousku, Švédsku a Maďarsku. Z nich jen poslední má takto nastavené dávky, zatímco Švédsko těží z vyrovnané kombinace používaných opatření a Rakousko ze štedrnosti dávek. Chudoba dětí je vyšší v zemích s nízkými až středními relativními výdaji na rodinné dávky (Itálie a Francie). Velkorysejší výdaje státu na dávky a další finanční podpory plní svou funkci při eliminování chudoby dětí ve Spojeném království nedostatečně (Mlčoch, 2010), ve Francii omezeně. Dvě země s nízkými výdaji na dávky, Švédsko a Španělsko, udržují nízkou chudobu dětí, ale mají odlišnou úroveň plodnosti, prvně jmenovaná vysokou, druhá nízkou. Čtyři země vykazující střední úroveň výdajů na rodinné dávky představují tři varianty úspěšnosti u zde sledovaných cílů: Itálie má problémy v obou, ČR je naopak v obou „úspěšná“. Německo a Maďarsko dosahují střední úrovně z obou hledisek, ale v Maďarsku míra chudoby klesá.

ZÁVĚR

Provedená analýza, ačkoliv zahrnula jen výběr jedenácti zemí EU⁶, potvrdila velkou variabilitu systémů dávek, stavějící však na společných základních cílech. Rozostření hranic mezi modely rodinné politiky je i výsledkem univerzalizace základních nástrojů a současně projevem hledání takové jejich národní podoby, která nejlépe podpoří dosažení stanovených záměrů. To se projevuje např. v dnešní převaze univerzálně koncipovaných přídavků na děti nebo obdobných dávek a současně rozdílnosti například v tom, že některé země mají vedle základního přídavku na dítě také speciální, jednorázové nebo opakované, dávky pro specifické okolnosti v životě dětí nebo rodiny. Poslední vývoj ukazuje na pokračování v tomto trendu, ČR se do něj příliš nezapojuje. Mnohé české rodiny by přitom takové dávky uvítaly (Kuchařová, 2020). Analýza také potvrdila nutnost systémové propojenosti peněžních dávek s dalšími nástroji rodinné politiky, má-li dávkový systém plnit své role.

Dostupná srovnatelná data nemohla přinést průkazné prověření rozdílů v efektivitě dávkových systémů působících v různých zemích a modelech rodinné politiky. Zjištěné poznatky však korespondují s výsledky jiných badatelů ohledně zde vybraných dvou indikátorů úspěšnosti finančních nástrojů rodinné politiky. Ukazatelé plodnosti i chudoby dětí jsou nejpříznivější v zemích, které v rodinné politice uplatňují komplexní přístup a propojení přímých i nepřímých nástrojů. Jako podmínka účinné rodinné politiky v podpoře porodnosti bývá v odborné literatuře požadována kombinace rodinných dávek a další finanční pomoci v době péče o nejmenší děti s optimálním nastavením rodičovské (mateřské, otcovské) dovolené a se službami denní péče o děti (Kuchařová, 2019).

Koncepce rodinné politiky ČR včetně dávkového systému je v základních rysech obdobná s politikami zemí střední Evropy, jak postsocialistickými, tak s rodinnou politikou Německa

⁶ Včetně Spojeného království, které reprezentuje specifický model rodinné politiky, většina použitých dat je z roku 2018, kdy bylo součástí EU.

a zvláště Rakouska. ČR vykazuje nejpříznivější hodnoty v rámci postsocialistického modelu, a to nižší ukazatel chudoby dětí a relativně vyšší plodnost, avšak střední úroveň dávek z důvodu nízkých přídavků na děti (viz např. Höhne a kol., 2019: 31). Také při srovnání všech sledovaných zemí patří ČR k úspěšnějším, s výjimkou služeb pro rodiny, v ČR nedostatečně zajišťovaných. Lze doporučit koncepční přehodnocení celého komplexu finančních podpor, podložené aktuálními, hlubšími analýzami, a zesílení provázanosti jeho jednotlivých částí.

Provedené srovnání ukazuje, že štědré státy mívají nejen velkorysé základní dávky, ale i variabilní dávkový systém s ohledem na různé typy rodin, v němž jsou přídavky na děti a rodičovské příplatky kombinovány a/nebo doplňovány dávkami zohledňujícími pestrost situací, v nichž je žádoucí rodiny s dětmi podporovat. Pro ČR by bylo velmi vhodné se tímto přístupem inspirovat při navrhování změn v systému finančních podpor rodin.

Nastavení dávkových systémů není tolik jako dříve založeno na obecném ideovém základu nebo diskurzu, a jednotlivé nástroje se tvoří nebo revidují v některých zemích, vč. ČR (Höhne a kol., 2019), nesystémově na základě proměn socioekonomických podmínek. To může vést u rodinných dávek k tomu, že nepřispívají na žádoucí úrovni k plnění všech, s ekonomickou situací rodiny souvisejících, cílů rodinné politiky státu. V současnosti specifická situace pandemie Covid-19 upozornila na potřebu otevřenosti systémů rodinných dávek na situace takového typu. Podle srovnávací analýzy evropských zemí (*Juggling work and childcare during COVID-19*, 2021) ČR reagovala na zhoršené podmínky rodin s dětmi operativněji než další země úpravou nastavení dávek, ale se zpožděním (časová prodleva mezi odsouhlasením opatření a jeho realizací) a na rozdíl od většiny zemí neposkytla speciální dávku.

Tento článek je výstupem projektu Komplexní výzkum o situaci rodin a seniorů (2018–2022) VÚPSV, v. v. i., který je řešen v rámci Dlouhodobé koncepce rozvoje výzkumné organizace na období 2018–2022 schválené MPSV na základě Rozhodnutí č. 7-RVO/2018 o poskytnutí institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.

Literatura

ADEMA, W., ALI, N., THÉVENON, O. Changes in Family Policies and Outcomes: is there Convergence? *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, 2014, 157. ISSN: 1815199X (online) DOI: <https://doi.org/10.1787/5jz13wllxgzt-en>. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5jz13wllxgzt-en.pdf?expires=1657614949&id=id&accname=guest&checksum=052AA7958D63-A91EDCA64B58FCA1D002>.

ASEN, E. *Tax Relief for Families in Europe*. [online] Tax Foundation. 2021. Dostupné z: <https://taxfoundation.org/tax-relief-for-families-europe-2021/>.

BRADSHAW, J., FINCH, N. A Comparison of Child Benefit Packages in 22 Countries. *Research Report*. Department for Work and Pensions Research Report, no. 174. Corporate Document Services, Leeds. 2002. Dostupné z: <https://eprints.whiterose.ac.uk/73510/>.

CICCIA, R. A two-step approach for the analysis of hybrids in comparative social policy analysis: a nuanced typology of childcare between policies and regimes. *Quality & Quantity*. 2017, vol. 51, no. 6. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11135-016-0423-1>.

D'ADDIO, A. C., d'ERCOLE, M. M. Trends and Determinants of Fertility Rates in OECD Countries: the Role of Policies. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, 27. Paris: OECD Publishing. 2005. <http://dx.doi.org/10.1787/880242325663> OECD. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/880242325663.pdf?expires=1657617429&id=id&accname=guest&checksum=564EA8BF8A386E953218A44F1805D944>.

DALY, M. Conceptualizing and Analyzing Family Policy and How It Is Changing. In: Nieuwenhuis, R., Van Lancker, W. (eds.). *The Palgrave Handbook of Family Policy*. Palgrave Macmillan Cham. 2020. s. 25–41. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-54618-2>.

Developments in Child and Family Policy in the EU in 2019. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-76-22282-8. DOI: 10.2767/10833. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8354&furtherPubs=yes>).

Eurostat. Databrowser. Population and social conditions. [online] Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/popul?lang=en&display=list&sort=category>.

Eurostat. Data Explorer. Population & Demography. [online] Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance/database>.

EYDAL, G. B., ROSTGAARD, T. *Handbook of Family Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. 2018. ISBN: 978 1 78471 933 3.

FILGUEIRA, F., ROSSEL, C. Family Policies Across the Globe. In: Nieuwenhuis, R., Van Lancker, W. (eds.). *The Palgrave Handbook of Family Policy*. Palgrave Macmillan Cham. 2020. s. 25–41. ISBN: 9783030546175. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-54618-2>.

FÖRSTER, M., VERBIST, G. Money or Kindergarten? Distributive Effects of Cash versus in-kind Family Transfers for Young Children. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, 135. Paris: OECD Publishing. 2012. DOI: 10.1787/5k92vxbgpmnt-en. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/282357979_Money_or_Kindergarten_Distributive_Effects_of_Cash_Versus_In-Kind_Family_Transfers_for_Young_Children.

GAUTHIER, A. H. Family Policy and Fertility: Do Policies Make a Difference? In: BUCHANAN A., ROTKIRCH A. (eds.). *Fertility Rates and Population Decline*. Palgrave Macmillan Studies in Family and Intimate Life. London: Palgrave Macmillan. 2013. DOI: https://doi.org/10.1057/9781137030399_16.

HÖHNE, S., et al. *Působení daňového zvýhodnění na dítě a přídavku na dítě na sociálně-ekonomickou situaci rodin s nezaopatřenými dětmi a jejich reflexe rodiči*. Praha: VÚPSV, v. v. i., 2019. ISBN 978-80-7416-353-1.

HORA, O. *Rodinná politika* (přednáška kurzu SPP136/SPR136/VPL136 na IS MUNI Brno) 2012. [online] Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fss/jaro2012/SPP136/um/SPP_136_Rodinna_politika_c_1_2012_.pdf.

Juggling work and childcare during COVID-19: How EU Member States supported working families in 2020. European Platform for Investing in Children: fourth annual thematic report. June 2021. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8442&furtherPubs=yes>.

KALÍŠKOVÁ, K., MÜNICH, D. Změny celoživotních profilů zaměstnanosti českých žen v mezinárodním srovnání. *Demografie*, 2012, roč. 54, č. 3. s. 301–315. ISSN 0011-8265.

KUCHAŘOVÁ, V. Reflexe rodinné politiky – očekávání a postoje : Souhrn podkladů pro potřeby odboru rodinné politiky a ochrany práv dětí MPSV ČR. VÚPSV, v. v. i. 2020, 98 stran. ISBN 978-80-7416-404-0 (print), ISBN 978-80-7416-405-7 (pdf).

KUCHAŘOVÁ, V., NEŠPOROVÁ, O. Rodinná politika a formální a neformální péče o předškolní děti ve vybraných státech Evropy. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. 2019. roč. 55, č. 4. s. 473–501. ISSN 0038-0288. Dostupné z: <https://doi.org/10.13060/00380288.2019.55.4.474>.

LOHMAN, H., ZAGEL, H. Family policy in comparative perspective: The concepts and measurement of familization and defamilization. *Journal of European Social Policy*. 2016, roč. 26, č. 1, s. 48–65. ISSN: 0958-9287 (print) 1461-7269 (web). DOI: <https://doi.org/10.1177/0958928715621712>.

LUCI-GREULICH, A., THÉVENON, O. The Impact of Family Policies on Fertility Trends in Developed Countries. *European Journal of Population*. 2013, roč. 29, č. 4, s. 387–416. ISSN: 0958-9287 (print) 1461-7269 (web). DOI: <https://doi.org/10.1007/s10680-013-9295-4>.

MEDIAN, s.r.o. *Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Obecně prospěšná společnost Sirius, o. p. s. 2016. Dostupné z: https://nadacesirius.cz/soubory/aktuality/2020_proгноzaNadaceSirius.pdf.

MISSOC. Mutual Information System on Social Protection. [online] Dostupné z: <https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/>.

MITCHELL, E. *Finanční podpora rodin s dětmi v České republice v evropském kontextu*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2010. ISBN 978-80-7330-183-5.

MLČOCH, L. *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2323-8.

NEYER, G. Family Policies and Fertility in Europe: Fertility Policies at the Intersection of Gender Policies, Employment Policies and Care Policies. *MPIDR Working Paper WP-2006-010*. 2006. Dostupné z: <http://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2006-010.pdf>.

NIEUWENHUIS, R., VAN LANCKER, W. (eds.). *The Palgrave Handbook of Family Policy*. Palgrave Macmillan Cham. 2020. ISBN 978-3-030-54617-5, ISBN 978-3-030-54618-2 (eBook). DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-54618-2>.

OECD Benefits and Wages portal. [online] Dostupné z: <https://www.oecd.org/social/benefits-and-wages/>.

OECD Family Database – Public policies for families and children. [online] Dostupné z: <https://www.oecd.org/els/family/database.htm>.

OECD Stat. [online] Dostupné z: https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=SOCX_AGG&lang=en.

OUJEZDSKÁ, M. Rodinná politika – jaké hodnoty a principy hledáme. *FÓRUM sociální politiky*. 2016, roč. 9, č. 3, s. 29. ISSN 1802-5854. Dostupné z: <https://www.vupsv.cz/2015/06/08/rodinna-politika-jake-hodnoty-a-principy-hledame/>.

PALONCYOVÁ, J., et al. *Rodinné chování a rodinná politika jako kontext systému denní péče o děti ve Francii a v České republice* Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. ISBN 978-80-7416-127-8.

PRŮŠA, L., VÍŠEK, P. a JAHODA, R. *Alchymie nepojistných sociálních dávek*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN: 978-80-7478-528-3.

ŠATAVA, J. *Daňový systém snižuje motivaci matek s menšími dětmi k práci: Doporučení a jeho vyhodnocení*. Praha: IDEA studie 18/2016. 2016. ISBN 978-80-7344-402-0.

THÉVENON, O. Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis. *Population and Development Review*. 2011, roč. 37, č. 1, s. 57–87. Online. ISSN:1728-4457. Dostupné z: https://www.research-gate.net/publication/51452838_Family_Policies_in_OECD_Countries_A_Comparative_Analysis.

THÉVENON, O., NEYER, G. Chapter 1: *Family Policies and their Influence in Fertility and Labour Market Outcomes*. In: *Family Policies and Diversity in Europe: The State-of-the-art Regarding Fertility, Work, Care, Leave, Laws and Self-sufficiency*. Families and Societies Working Paper. 2014, 7, s. 2–13. Dostupné z: <http://www.familiesandsocieties.eu/wp-content/uploads/2014/12/WP7ThevenonNeyer2014.pdf>.

TOMEŠ, I. Úvahy nad současnou reformou podpory rodin. *FÓRUM sociální politiky*. 2008, roč. 2, č. 4, s. 21–25. ISSN 1802-5854.

TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

VOSTATEK, J. (Ne)podmíněné sociální dávky prizmatem sociálních modelů. *Fórum sociální politiky*. 2021, roč. 15, č. 2, s. 2–13. ISSN 1802-5854.

ZAGEL, H., LOHMAN, H. Conceptual Approaches in Comparative Family Policy Research. In: NIEUWENHUIS, VAN LANCKER, W. (eds.). *The Palgrave Handbook of Family Policy*. Palgrave Macmillan Cham. 2020. ISBN 978-3-030-54618-2 (eBook). <https://doi.org/10.1007/978-3-030-54618-2>.

Kontakt

Věra Kuchařová
vera.kucharova@rilsa.cz